

EWA MARIA WŁODYKA

Politechnika Koszalińska

ORCID: 0000-0002-8229-342X

DOI : 10.14746/rie.2022.16.21

Dostępność cyfrowa w Unii Europejskiej – praktyka i założenia teoretyczne

Wstęp

Unia Europejska, implementując swoje polityki publiczne, dąży do poprawy środowiska cyfrowego, definiując m.in. płaszczyzny cyberprzestrzeni, by rozwiązać powstające problemy i oferować obywatelom Unii nowe możliwości. Już w 2010 r. UE zauważyła, że instytucje publiczne powinny odgrywać istotną rolę „w promowaniu rynków treści internetowych. Rządy mogą przyczynić się do rozwoju rynków treści poprzez udostępnienie informacji sektora publicznego na przejrzystych, skutecznych i niedyskryminacyjnych warunkach. Jest to ważne źródło potencjalnego wzrostu innowacyjnych usług internetowych” (*Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego*, 2010, s. 10). Trend cyfryzacji administracji publicznej w Unii niesie ze sobą zapewnienie użytkownikom nowych sposobów dostępu do informacji i usług publicznych. Podmioty sektora publicznego są w coraz większym zakresie obecne w cyberprzestrzeni: tworzą, gromadzą i udostępniają informacje (pozyskiwane w odróżnieniu od sektor komercyjnego co do zasady obligatoryjnie, nie fakultatywnie) i świadczenia w trybie online usług o podstawowym znaczeniu dla społeczeństwa. Państwa członkowskie UE muszą zapewnić „większą dostępność” stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego, w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami, przez uczynienie ich „postrzegalnymi, funkcjonalnymi, zrozumiałymi i rzetelnymi” (Dyrektywa (UE) 2016/2102..., 2016, art. 4)¹.

W poniższym artykule wykorzystałam techniki badawcze adekwatne do przedmiotu i charakterystyki badań. Przy weryfikacji tezy badawczej posłużono się adekwatnymi dla nauk społecznych metodami badawczymi: metodą porównawczą, metodą opisową i przede wszystkim analizą dokumentów – w znacznej mierze w wersji elektronicznej – i informacji pozyskanych poprzez desk-research. Przyjęta metodologia badań z wykorzystaniem materiału teoretycznego i empirycznego, przy uwzględnieniu doktryny i orzecznictwa, pozwoliła na zaproponowanie prognoz i wysnucie wniosków potwierdzających lub negujących postawioną tezę badawczą, że polityki publiczne Unii Europejskiej oraz państw członkowskich na przykładzie Polski kształtują równy dostęp do usług online swoich obywateli.

¹ Standard dostępności określono w zharmonizowanej europejskiej normie EN 301 549 v3.2.1 (2021-03). Dyrektywa nie ma zastosowania do nadawców publicznych ani organizacji pozarządowych, które nie świadczą usług niezbędnych dla społeczności lub skierowanych szczególnie do osób z niepełnosprawnościami.

Unia Europejska a dostępność cyfrowa

Co do zasady, polityki publiczne realizowane są długofalowo, pod wpływem wielu elementów systemu politycznego. Czasem jednak pojawiają się pozaschematyczne epizody, mogące przyspieszyć część procesów. Pandemia COVID-19 zmobilizowała organy prawodawcze Unii, poprzez zwiększenie roli usług administracji publicznej dostępnych online, do przyspieszenia transformacji ery cyfrowej. UE chce stworzyć dla obywateli i sektora gospodarczego „bezpieczną przestrzeń cyfrową, która będzie inkluzywna i dostępna dla wszystkich” (*Cyfrowa Przyszłość Europy*, 2022). Zasadnicze znaczenie w tym względzie ma tzw. „cyfrowy kompas”, zaproponowana przez Komisję Europejską strategia określająca konkretne cele cyfrowe i etapy pośrednie do 2030 r. (*Cyfrowa Przyszłość Europy*, 2022). Unijny kompas cyfrowej dekady wskazuje cztery najważniejsze kierunki (*Cyfrowa Dekada Europy...*, 2022):

- a) „Skills”²,
- b) „Government”³,
- c) „Infrastructures”⁴,
- d) „Business”⁵.

Unia zwraca uwagę w transformacji cyfrowej na niezwykle istotny czynnik: o ile wzrost udziału przestrzeni publicznej w cyberprzestrzeni wzrasta, przynosząc szereg nowych możliwości, to jednak nie wszyscy obywatele Unii mają do nich równy dostęp. Przyczyną może być bariera infrastrukturalna, finansowa czy też brak umiejętności. UE pracuje nad zwiększeniem dostępności internetu, wprowadzając do swych polityk publicznych takie elementy i działania jak:

- dostępność ICT (uczynienie ICT bardziej dostępnymi dla wszystkich, wspieranie rozwoju dostępnych technologii);
- technologie wspomagające (wspieranie rozwoju ICT, które pomagają osobom niepełnosprawnym w świecie cyfrowym);
- umiejętności i zdolności cyfrowe (umożliwienie obywatelom walki z marginalizacją i wykluczeniem społecznym, w tym w zakresie kariery zawodowej, poprzez ICT w edukacji);

² „Umiejętności”. Liczba specjalistów w obszarze ICT powinna wzrosnąć do 20 mln osób wraz z większą równowagą płci w zawodzie. Podstawowe umiejętności cyfrowe: min. 80% ludności.

³ „Cyfryzacja usług publicznych” zakłada, że najważniejsze usługi publiczne będą w 100% dostępne online, m.in. w obszarze e-Zdrowie: 100 proc. obywateli z dostępem do dokumentacji medycznej. Tzw. tożsamość cyfrowa: 80% obywateli posługujących się cyfrowym identyfikatorem.

⁴ „Bezpieczna i zrównoważona infrastruktura cyfrowa” kładzie nacisk na: łączność: gigabit dla każdego, 5G wszędzie. Najlepszej jakości półprzewodniki: dwukrotnie większy udział UE w światowej produkcji. W obszarze danych – rozwiązania brzegowe i chmurowe: 10 000 neutralnych dla klimatu węzłów brzegowych. Mowa tu o przetwarzaniu danych: stworzenie pierwszego komputera z przyspieszeniem kwantowym.

⁵ „Transformacja cyfrowa przedsiębiorstw” zakłada wykorzystanie technologii: 75% przedsiębiorstw w UE powinno korzystać z chmury, AI, dużych zbiorów danych. Innowatorzy: rozwój scale-upów i finansowanie, aby podwoić liczbę tzw. jednorożców w UE. W odniesieniu do opóźnień w rozwoju technologicznym: ponad 90% sektora MŚP powinno osiągnąć co najmniej podstawowy poziom wykorzystania technologii cyfrowych.

- włączenie społeczne (zwiększenie wskaźnika uczestnictwa osób w niekorzystnej sytuacji w działaniach publicznych, społecznych i gospodarczych poprzez projekty z zakresu włączenia społecznego) (*Digital inclusion*, 2022).

W ramach cyfrowego kompasu trwa proces przyjęcia europejskiej deklaracji w sprawie praw i zasad cyfrowych. Deklaracja ma określić prawa obywateli w przestrzeni cyfrowej i stworzyć ramy zasad, których UE i państwa członkowskie zgadzają się przestrzegać podczas transformacji cyfrowej. Jednym z elementów jest dostępność cyfrowa i realizujące ją dyrektywy o dostępności publicznych stron internetowych⁶.

Kolejną barierą dla równej dostępności w internecie może być język. W Unii istnieją 24 języki urzędowe oraz ponad 60 języków regionalnych i mniejszościowych – internet powinien tą nierówność w dostępie do treści unijnych dokumentów pomóc niwelować⁷. Stąd wszystkie oficjalne strony internetowe instytucji UE muszą być zgodne z międzynarodowymi wytycznymi dotyczącymi dostępności treści internetowych. Oznacza to, że teksty, obrazy, formularze, dźwięki itp. powinny być jednakowo dostępne i zrozumiałe dla jak największej liczby osób (*Polityka dotycząca dostępności stron internetowych*, 2022).

Na gruncie prawa międzynarodowego również Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych⁸ określa, co państwo musi zrobić, aby mieć pewność, że osoby z niepełnosprawnościami mają takie same prawa jak wszyscy inni obywatele, wskazuje m.in. na zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu (*Konwencja o prawach osób...*, 2006).

Dostępność cyfrowa stron i aplikacji podmiotów publicznych dla osób z niepełnosprawnościami

Według danych na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 i Europejskiego Ankietowego Badania Zdrowia w Polsce osób z niepełnosprawnościami, które mają prawne potwierdzenie niepełnosprawności, jest ponad 3 mln. W rzeczywistości jest ich dużo więcej – od 4 do 7 mln (Jędrzejewski, 2019). Osoby niewidome to tylko jedna z grup, która ma problemy z korzystaniem ze stron internetowych i z aplikacji podmiotów publicznych, gdyż z poprawy dostępności skorzystają także osoby pełnosprawne (m.in. dzięki tekstom pisany prostym językiem). Raport Komisji Europejskiej o postępie cyfrowym wskazuje, że ponad połowa (56%)

⁶ Projekt dyrektywy o dostępności stron internetowych Komisja Europejska złożyła w Parlamencie Europejskim na początku grudnia 2012 roku. Ostateczny kształt dyrektywy z 2016 roku budził kontrowersje i zarzuty ze strony środowisk osób z niepełnosprawnościami, zarzucając dokumentowi swoje liczne i istotne wyłączenia.

⁷ Jednocześnie UE podejmuje działania mające na celu promowanie wielojęzyczności w internecie. W ciągu ostatniej dekady zainwestowała w tej dziedzinie ponad 200 mln euro. Uruchomiła również instrument „Łącząc Europę”, w ramach którego działa usługa e-tłumaczenia zapewniająca wielojęzyczne wsparcie dla usług cyfrowych i administracji publicznej w całej UE. Za: (*Digital inclusion*, 2022).

⁸ Rząd Polski podpisał Konwencję 20 marca 2007 r., Prezydent RP ratyfikował 6 września 2012 r. Polska zobowiązała się w niej zapewniać osobom z niepełnosprawnościami równy dostęp do informacji, komunikacji, w tym technologii, urządzeń i usług.

społeczeństwa nie posiada podstawowych umiejętności cyfrowych ICT, m.in. takich jak korzystanie z informacji i danych, komunikowanie się przez Internet czy zapewnienie sobie bezpieczeństwa w sieci (*Indeks gospodarki cyfrowej...*, 2021). Zgodnie z raportem w 2019 r. niewiele ponad 40% obywateli przedstawiało podstawowe umiejętności cyfrowe, przy czym średnia dla Unii wynosiła 56%⁹. Na tym tle Polska zajęła w 2020 r. 24 miejsce spośród 27 krajów unijnych pod względem kapitału ludzkiego społeczeństwa cyfrowego (*Indeks gospodarki cyfrowej...*, 2021).

Prawo unijne określa poziom dostępności cyfrowej dla osób z niepełnosprawnościami. Stąd polskie przepisy o dostępności cyfrowej wynikają wprost z przepisów unijnych, które podsumowuje dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady UE. I tak, WCAG (ang. Web Content Accessibility Guidelines), ustawa o dostępności cyfrowej (Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r...., 2019)¹⁰, wdrażająca powyższą dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016/2102 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego (Dyrektywa (UE) 2016/2102...., 2016), oznacza dostępność cyfrową jako zgodną z wymaganiami WCAG 2.1. AA. Dostępność stron i aplikacji w tym znaczeniu to możliwość odbioru zawartości strony za pomocą chociaż jednego zmysłu, nawigacji i korzystania z elementów UI poprzez klawiaturę, myszkę oraz polecenia głosowe, adaptacji strony do odczytania na różnych przeglądarkach czy systemach operacyjnych obecnie i w przyszłości. Nowe wytyczne stworzone są po to, by osoby niepełnosprawne z dysfunkcjami narządów wzroku, słuchu czy ruchu oraz osoby mające trudności w rozumieniu i zapamiętywaniu treści, miały zagwarantowany dostęp do informacji publicznej. Tak zaprojektowana według najnowszych standardów strona internetowa powinna być przejrzysta i funkcjonalna, aby umożliwić korzystanie z jej treści jak największej liczbie użytkowników. Ustawa mówi o obowiązku dostępności cyfrowej i obowiązku umieszczenia deklaracji dostępności. Opisuje także zasady monitorowania dostępności cyfrowej i zasady postępowaniu w przypadku braku tej dostępności. Strona internetowa i aplikacja mobilna jest w pełni dostępna cyfrowo, o ile spełnia konkretne wymagania, zebrane w tabeli będącej załącznikiem do ustawy. Dostępność cyfrowa strony internetowej i aplikacji mobilnej polega na zapewnieniu ich funkcjonalności, kompatybilności, postrzegalności i zrozumiałości¹¹ (art. 5 p. 2 ustawy)¹². Na każdej

⁹ W odniesieniu do nowego okresu programowania 2021–2027 Komisja Europejska po raz pierwszy ustanowiła cel szczegółowy 6 zakładający zwiększenie odsetka obywateli posiadających podstawowe umiejętności cyfrowe – z 56% w 2019 r. do 70% w 2025 r.

¹⁰ Portal rządowy Gov.pl wskazuje, że ustawa o dostępności cyfrowej powstała przed oficjalnym tłumaczeniem na język polski wytycznych WCAG 2.1. Stąd część pojęć w załączniku do ustawy różniła się od tych w tłumaczeniu WCAG. W projekcie nowelizacji maksymalnie ujednociono pewne pojęcia. Pozostawiono nazwę zasady „Kompatybilność”, choć obecne tłumaczenie WCAG 2.1 proponuje nazwę „Solidność” – w polskim prawie solidność pojawia się jednak w innym znaczeniu.

¹¹ W tym wypadku dostępnością nie będą jedynie formy cyfrowej dostępności, a także np. zagadnienia związane z ergonomią tworzenia stron i aplikacji, stosowaniem prostego i przyjaznego obywatelowi języka.

¹² Dostępność może być zrealizowana poprzez m.in. zapewnienie innych niż strona internetowa kanałów dostępności do usług administracji publicznej, np. możliwość kontaktu telefonicznego, listownego lub mailowego, możliwość kontaktu ze wsparciem tłumacza języka migowego (osobiście lub online), możliwość kontaktu ze wsparciem tłumacza-przewodnika. Rozwiązaniem jest informacja w dostępnym dokumencie tekstowym lub wskazanie innej witryny internetowej, na której

stronie internetowej i w każdej aplikacji mobilnej musi być deklaracja dostępności. Także strony internetowe działające wewnętrznie (tzn. intranety i ekstranety), muszą być dostępne cyfrowo i posiadać własne deklaracje dostępności. Ustawa wskazuje, że podmioty publiczne sporządzają deklarację dostępności w sposób dostępny cyfrowo (art. 10 p. 1) oraz dokonują przeglądu i aktualizacji deklaracji dostępności do dnia 31 marca każdego roku (art. 11)¹³.

pożądane informacje są podane w formie w pełni dostępnej cyfrowo (np. w Biuletynie Informacji Publicznej).

¹³ Art. 10 p. 2: 2. Deklarację dostępności sporządza się z wykorzystaniem wzoru określonego w załączniku do decyzji wykonawczej Komisji (UE) 2018/1523 z dnia 11 października 2018 r. ustanawiającej wzór oświadczenia w sprawie dostępności zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2102 w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego (Dz. Urz. UE L 256 z 12.10.2018, s. 103). Częstą praktyką stosowaną przez podmioty publiczne niespełniające wszystkich warunków dostępności, jest zamieszczenie w deklaracji sformułowania w ramach pewnego schematu („Strona internetowa jest częściowo zgodna z ustawą”). Dobrym przykładem deklaracji zgodności, według wzorca ustawowego, jest ta zamieszczona przez NIK: „Najwyższa Izba Kontroli zobowiązuje się zapewnić dostępność swojej strony internetowej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Oświadczenie w sprawie dostępności ma zastosowanie do strony internetowej bip.nik.gov.pl. Data publikacji strony internetowej: 1.09.2010. Data ostatniej istotnej aktualizacji: 18.03.2018. Status pod względem zgodności z ustawą: strona internetowa jest częściowo zgodna z ustawą z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych z powodu niezgodności lub wyłączeń wymienionych poniżej. Strona zawiera dokumenty PDF opracowane w sposób niezapewniający ich pełnej dostępności cyfrowej. Dokumenty te będą stopniowo aktualizowane zgodnie z wymogami ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Oświadczenie sporządzono dnia: 4.10.2021. Deklarację sporządzono na podstawie samooceny przeprowadzonej przez podmiot publiczny. Dodatkowe elementy serwisu wpływające na dostępność: na stronie internetowej można korzystać ze standardowych skrótów klawiaturowych przeglądarek internetowych. Strona zawiera podstawowe informacje o działaniu urzędu w polskim języku migowym (PJM). Dodatkowo w godzinach pracy urzędu osoby głuche mogą kontaktować się z urzędem za pośrednictwem tłumacza PJM online. Informacje zwrotne i dane kontaktowe: w przypadku problemów z dostępnością strony internetowej prosimy o kontakt. Osobą kontaktową jest Andrzej Gaładyk, www@nik.gov.pl. Kontaktować można się także dzwoniąc pod numer telefonu 22 444 50 73. Tą samą drogą można składać wnioski o udostępnienie informacji niedostępnej oraz składać żądania dotyczące zapewnienia dostępności. Informacje na temat procedury: każdy ma prawo do wystąpienia z żądaniem zapewnienia dostępności cyfrowej strony internetowej, aplikacji mobilnej lub jakiegoś ich elementu. Można także zażądać udostępnienia informacji za pomocą alternatywnego sposobu dostępu, na przykład przez odczytanie niedostępnego cyfrowo dokumentu, opisanie zawartości filmu bez audiodeskrypcji itp. Żądanie powinno zawierać dane osoby zgłaszającej żądanie, wskazanie, o którą stronę internetową lub aplikację mobilną chodzi oraz sposób kontaktu. Jeżeli osoba żądająca zgłasza potrzebę otrzymania informacji za pomocą alternatywnego sposobu dostępu, powinna także określić dogodny dla niej sposób przedstawienia tej informacji. Podmiot publiczny powinien zrealizować żądanie niezwłocznie, nie później niż w ciągu 7 dni od dnia wystąpienia z żądaniem. Jeżeli dotrzymanie tego terminu nie jest możliwe, podmiot publiczny niezwłocznie informuje o tym wnoszącego żądanie, kiedy realizacja żądania będzie możliwa, przy czym termin ten nie może być dłuższy niż 2 miesiące od dnia wystąpienia z żądaniem. Jeżeli zapewnienie dostępności cyfrowej nie jest możliwe, podmiot publiczny może zaproponować alternatywny sposób dostępu do informacji. W przypadku, gdy podmiot publiczny odmówi realizacji żądania zapewnienia dostępności lub alternatywnego sposobu dostępu do informacji, wnoszący żądanie może złożyć skargę w sprawie zapewniania dostępności cyfrowej strony internetowej, aplikacji mobilnej lub elementu

Dostępność cyfrowa musi być zapewniona poprzez wymienione w ustawie podmioty publiczne¹⁴, w obszarze kilku podstawowych elementów:

- a) Biuletynu Informacji Publicznej Twojej instytucji;
- b) danych teled adresowych Twojej instytucji i linku do Biuletynu Informacji Publicznej;
- c) narzędzi służących do kontaktu np. formularza kontaktowego;
- d) nawigacji;
- e) deklaracji dostępności;
- f) informacji dotyczących sytuacji kryzysowych i bezpieczeństwa publicznego;
- g) dokumentów urzędowych, wzorów umów lub wzorów innych dokumentów przeznaczonych do zaciągania zobowiązań cywilnoprawnych.

Elementy te można skategoryzować jako:

- a) wyjaśnienia dotyczące niedostępnych elementów, a także informacje o dostępnych alternatywach;
- b) opis mechanizmu umożliwiającego użytkownikowi poinformowanie o wszelkich przypadkach niezgodności z wymogami dyrektywy lub zwrócenie się o informacje wykluczone z zakresu dyrektywy;
- c) wzór lub interaktywny link do mechanizmu rozpatrywania skarg, który można wykorzystać, jeżeli odpowiedź jest niedostateczna.

Z myślą o poprawie funkcjonowania rynku wewnętrznego dyrektywa (Dyrektywa (UE) 2016/2102..., 2016) ma na celu zbliżenie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących wymogów dostępności stron internetowych organów sektora publicznego i ich aplikacji mobilnych. Termin dostosowania wszystkich polskich stron internetowych podmiotów publicznych minął 23 września 2020 r. aplikacje mobilne zarządzane przez podmioty wymienione w ustawie – musiałyby być dostępne od 23 czerwca 2021 r.¹⁵ Jednocześnie od września 2021 r. weszły w życie kolejne przepisy ustawy, wprowadzające instrument postępowania skargowego. Jedną z dostępnych możliwości jest zwrócenie uwagi podmiotowi administracji publicznej na brak dostępności przez każdego obywatela poprzez wnio-

strony internetowej lub aplikacji mobilnej. Po wyczerpaniu wskazanej wyżej procedury można także złożyć wniosek do Rzecznika Praw Obywatelskich (*Deklaracja Dostępności*, 2018).

¹⁴ Są to: jednostki sektora finansów publicznych, państwowe jednostki organizacyjne bez osobowości prawnej, osoby prawne, utworzone w celu zaspokajania potrzeb o charakterze powszechnym (które wymienione w dwóch wcześniejszych punktach podmioty: finansują ze środków publicznych w ponad 50% lub posiadają ponad połowę udziałów albo akcji, lub nadzorują organ zarządzający, lub mają prawo do powoływania ponad połowy składu organu nadzorczego lub zarządzającego), związki tych podmiotów, organizacje pozarządowe działające na rzecz ochrony i promocji zdrowia, osób z niepełnosprawnościami i seniorów. Jednakże gdy wdrożenie wymagań dostępności cyfrowej może pochłonąć większą część budżetu podmiotu publicznego. W takiej sytuacji podmiot może nie wdrażać tej dostępności, powołując się na „nadmierne koszty”.

¹⁵ W trakcie procedowania ustawy jednym z propozycji zmian było zastąpienie słów „mogą” w miejsce „muszą”. Samo zagadnienie wywiązania się przez podmioty publiczne z obowiązku dostosowania się do dostępności cyfrowej jest niezwykle ciekawym polem badawczym. Wyniki przeprowadzonych przeze mnie badań dotyczących weryfikacji również ustawowych wytycznych w zakresie cyberbezpieczeństwa – praktyki zgłaszania w samorządzie terytorialnym osób do kontaktu z CSIRT NASK przedstawiły niestety pesymistyczny obraz tego obszaru cyfryzacyjnego administracji publicznej w Polsce (Włodyka, 2022).

sek o zapewnienie dostępności. Na jego podstawie podmiot publiczny zobowiązany jest do usunięcia barier lub zapewnienia dostępu alternatywnego. Sankcją jest możliwość złożenia skargi do Prezesa Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przez obywatela.

Drugą ustawą na gruncie ustawodawstwa polskiego kompatybilnego z prawem unijnym, odnoszącą się do dostępności cyfrowej, jest ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Ustawa z Dnia 19 lipca 2019 r...., 2019). Celem tejże ustawy była poprawa warunków życia i funkcjonowania obywateli ze szczególnymi potrzebami, m.in. ze względu na niepełnosprawność lub obniżony poziom sprawności z powodu wieku czy choroby. Według jej zapisów podmioty publiczne muszą zagwarantować swoją co najmniej minimalną dostępność, w trzech obszarach:

- a) architektonicznym – budynki powinny być wolne od barier i zapewniać możliwość poruszania się po nich między innymi osób na wózku, osób korzystających z kul, lasek i innych pomocy ortopedycznych, osób starszych, a także osób z wózkami dziecięcymi;
- b) cyfrowym – ten obszar reguluje ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. 2019 poz. 848, n.d.).
- c) informacyjno-komunikacyjnym – zapewnienie informacji o zadaniach danego podmiotu w postaci dostępnej dla osób głuchych, osób z niepełnosprawnością intelektualną i osób niewidomych. Dostępność rozumiana jest w tym obszarze jako umożliwienie komunikacji z podmiotem w taki sposób, jaki jest dogodny dla osoby ze szczególnymi potrzebami np. poprzez komunikator tekstowy czy przy użyciu usługi tłumaczenia migowego online.

Państwa unijne w ramach wspólnych polityk publicznych zobowiązały się, by podmioty publiczne podjęły środki niezbędne do zwiększenia dostępności swoich stron internetowych i aplikacji mobilnych, poprzez uczynienie ich bardziej postrzegalnymi, funkcjonalnymi, zrozumiałymi i rzetelnymi. Na gruncie polskiego prawodawstwa obowiązek prezentowania treści w cyberprzestrzeni w sposób dostępny dla osób z niepełnosprawnościami został wprowadzony już ponad dekadę temu poprzez art. 19 ministerialnego rozporządzenia (Dz. U. 2012, poz. 526, n.d.) Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych. Od 2015 r. wszystkie informacje w postaci elektronicznej muszą być tworzone tak, aby osoby z niepełnosprawnościami mogły z nich korzystać. Dodatkowo: do 23 września 2020 r. podmioty publiczne (których strony www istniały przed 23 września 2018 r.), były zobowiązane do dostosowania ich do wymogów określonych ustawą o dostępności cyfrowej. Tymczasem we wnioskach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich obywatele wskazują „na brak dostępności treści audiowizualnych zamieszczanych na stronach internetowych najważniejszych instytucji władzy publicznej, w tym Kancelarii Prezydenta RP, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwa Cyfryzacji, czy Sejmu. Co do zasady, komunikaty na tych stronach zaopatrzone są w jedno z dwóch możliwych udogodnień: napisy bądź tłumacza polskiego języka migowego. Traktowanie tych udogodnień jako alternatyw wy-

klucza część osób zainteresowanych z dostępu do informacji. Jedynie łączne zamieszczenie obu udogodnień pozwala zapewnić dostępność wszystkim. Rzecznik otrzymał również skargi co do braku dostępności stron internetowych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej dla osób z niepełnosprawnością wzroku” (Starzewski, 2020).

Wydaje się, że na drugim biegunie stosowanej przez podmioty publiczne praktyki znajduje się ich obecność w komercyjnych przestrzeniach internetu, m.in. Facebook, Instagram, TikTok, LinkedIn, YouTube. Coraz większą popularnością cieszą się profile organów administracji publicznej w mediach społecznościowych, wykorzystywane do promocji, rekrutacji czy komunikacji z obywatelem (Guzowski, 2015). Jako użytkownik, co do zasady na równych prawach jak każdy inny takiego portalu podmiot publiczny, nie ma większego wpływu na np. dostępność cyfrową wspomnianych portali¹⁶. Kwestią problematyczną pozostaje jednakże sama obecność podmiotu publicznego (*Stanowisko Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego...*, 2021) oraz bezpieczeństwo udostępnianych przez niego treści.

Wnioski

Wraz z wkraczaniem gospodarki w erę Przemysłu 4.0 i rewolucją cyfrową społeczeństw, rosną również w administracji publicznej procesy cyfryzacyjne. Z roku na rok z powodu wielu czynników skala wykorzystywania przez administrację publiczną usług online rośnie. W 2020 r. w Rzeczypospolitej Polskiej usługi elektroniczne oferowało obywatelom 99,3% jednostek administracji publicznej, w tym wszystkie urzędy powiatowe i marszałkowskie (Główny Urząd Statystyczny, 2021, s. 5). W Polsce jest ponad 60 tysięcy podmiotów publicznych (Główny Urząd Statystyczny, 2021), prowadzących czasem więcej niż jedną witrynę internetową i/lub nadzorującą aplikacje mobilne. Korzystanie z usług online wraz z przekazywaniem swoich danych podmiotom publicznym co do zasady ma charakter obligatoryjny, inaczej niż w sektorze komercyjnym, stąd tak istotne jest zwiększanie dostępności cyfrowej przez polityki publiczne Unii Europejskiej. Stąd w artykule nastąpiło potwierdzenie tezy badawczej – polityki publiczne Unii Europejskiej oraz państw członkowskich na przykładzie Polski kształtują równy dostęp do usług online swoich obywateli.

Bibliografia

Cyfrowa dekada Europy: Cele cyfrowe na 2030 r. Droga ku cyfrowej dekadzie (2022), Komisja Europejska, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2022/07/14/policy-programme-path-to-the-digital-decade-the-council-and-the-european-parliament-reach-a-provisional-agreement/>, 1.07.2022.

¹⁶ Jednakże już same treści zamieszczone na portalach komercyjnych muszą być dostępne cyfrowo – w ramach oferowanych przez portal lub aplikację narzędzi (np. dodanie napisów do wersji audio dla osób niesłyszących i niedosłyszących, w publikowanych grafikach opisów alternatywnych lub zamieszczenie w dodatkowych miejscach w sieci).

- Cyfrowa przyszłość Europy* (2022), Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/a-digital-future-for-europe/>, 1.07.2022.
- Deklaracja Dostępności* (2018), Najwyższa Izba Kontroli, <https://bip.nik.gov.pl/pomoc/deklaracji-dostepnosci-bip.html>, 1.07.2022.
- Digital inclusion* (2022), Komisja Europejska, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/pl/node/9671>, 1.07.2022.
- Dyrektywa (UE) 2016/2102 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego (Tekst mający znaczenie dla EOG) (2016), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex:32016L2102>, 1.07.2022.
- Guzowski R. (2015), *Administracja publiczna w mediach społecznościowych*, Presscom, Wrocław.
- Indeks gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego DESI na 2021 r. Polska* (2021), Komisja Europejska, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-poland>, 1.07.2022.
- Jędrzejewski R. (2019), *Ile jest osób z niepełnosprawnościami w Polsce?*, <https://www.gov.pl/web/popcwsparcie/ile-jest-osob-z-niepelnosprawnosciami-w-polsce>, 1.07.2022.
- Kemp S. (2022), *Digital 2022: Global Overview Report*, <https://datareportal.com/reports/digital-2022-global-overview-report>, 1.07.2022.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejska agenda cyfrowa*, KOM(2010)245 (2010), <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:PL:PDF>, 1.07.2022.
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.* (2012), Dz. U. poz. 1169.
- Polityka dotycząca dostępności stron internetowych* (2022), Komisja Europejska, https://european-union.europa.eu/web-accessibility-policy_pl, 1.07.2022.
- Polska Akademia Dostępności (2015), *Dostępność w Unii Europejskiej*, <https://www.widzialni.org/dostepnosc-w-unii-europejskiej,new,mg,6,236>, 1.07.2022.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (2012), Dz. U. poz. 526.
- Stanowisko Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie wykorzystywania mediów społecznościowych przez podmioty nadzorowane oraz osoby zatrudnione w tych podmiotach* (2021), Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stanowisko_social_media_24-08-2021_74497.pdf, 1.07.2022.
- Starzewski Ł. (2021), *Co z zapewnieniem dostępności stron internetowych podmiotów publicznych? Rzecznik pisze do premiera*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-pyta-o-dostepnosc-stron-internetowych-podmiotow-publicznych>, 1.07.2022.
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (2019), Dz. U. poz. 1696.
- Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (2019), Dz. U. poz. 848.
- Włodyka E. (2022), *Samorządowa administracja publiczna wobec cyberprzestrzeni: Bezpieczeństwo informacji a praktyka zgłaszania w samorządzie terytorialnym osób do kontaktu z CSIRT NASK*, „Studia Gdańskie. Wizje i Rzeczywistość”, 2021/XVIII, 301–314, <https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.866>.
- Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w jednostkach administracji publicznej w 2020 r.* (2021), Główny Urząd Statystyczny.

Streszczenie

Na świecie w 2021 r. prawie pięć miliardów ludzi korzystało z internetu – czyli 62,5% populacji Ziemi (Kemp, 2022). Liczby te są zgodne z ogólnoswiatowymi trendami w obszarze gospodarki, z charakterystycznymi dla jej kolejnych etapów rozwoju (aktualnie – Przemysł 4.0) cechami. Za trendami w sektorze biznesu podążają zmiany w sektorze publicznym, co znajduje odzwierciedlenie w funkcjonowaniu administracji publicznej. Zwiększający się udział internetu wpływa na wzrost wykorzystywania w coraz szerszym zakresie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, tzw. ICT w administracji publicznej i poprzez podmioty publiczne. Jednocześnie 80 mln Europejczyków żyje z niepełnosprawnością (Polska Akademia Dostępności, 2015), podlegając wykluczeniu pod kątem dostępności cyfrowej. Polityki publiczne Unii Europejskiej oraz państw członkowskich na przykładzie Polski kształtują równy dostęp do usług online swoich obywateli.

Słowa kluczowe: e-administracja, administracja publiczna, dostępność cyfrowa, nowe technologie, Unia Europejska

Digital accessibility in the European Union – practice and theoretical assumptions

Summary

In the world, almost five billion people will be using the Internet in 2021, i.e. 62.5% of the Earth's population (Kemp, 2022). These figures are in line with global trends in the economic field, with characteristics characteristic of its successive stages of development (currently Industry 4.0). Trends in the business sector are followed by changes in the public sector, which is reflected in the functioning of public administration. The increasing share of the Internet is influencing the growing use of modern information and communication technologies, so-called ICT, in and through public administration. At the same time, 80 million Europeans live with a disability (Polska Akademia Dostępności, 2015), being subject to exclusion in terms of digital accessibility. Public policies of the European Union and the Member States, following the example of Poland, are shaping equal access to online services of their citizens. Digital accessibility in the European Union-practice and theoretical assumptions.

Key words: e-government, public administration, digital accessibility, new technologies, European Union